

GRZEGORZ DELMANOWICZ

DYSPOZYCJE DOTYCZĄCE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W KODEKSIE KANONÓW KOŚCIOŁÓW WSCHODNICH

Sobór Watykański II podkreślił znaczenie i doniosłość środków społecznego przekazu w prowadzeniu misji ewangelizacyjnej, wskazując, że rozumie się przez nie narzędzia charakteryzujące się wysokim stopniem techniczności, funkcją pośredniczenia w przekazywaniu treści duchowych oraz zdolnością do szerokiego oddziaływania społecznego¹. Kościół, idąc za tymi wskaza-

Ks. mgr lic. GRZEGORZ DELMANOWICZ – doktorant Katedry Historii Źródeł Kościelnego Prawa Polskiego, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: delmanowicz@poczta.onet.pl

¹ Wyrażenie „instrumentum” (narzędzie, urządzenie, instrument) podkreśla i uwydatnia wymiar techniczny poszczególnych wynalazków. Rozdziela ono współczesne sposoby komunikowania od tradycyjnych, które były w małym stopniu techniczne (rękopis), albo nie były techniczne wcale, tak jak np. słowo mówione. „Communicatio” (łączność, wspólnota, wzajemna wymiana czegoś, wzajemne udzielanie wiadomości) oznacza komunikację i przekaz intencjonalny, do którego te urządzenia ze swej natury są przeznaczone. Słowo „socialis” (mający charakter społeczny), podkreśla, że „instrumenta” (urządzenia), ze swej natury służą komunikacji nie tylko pojedynczych osób czy małych grup, ale bardzo szerokich kręgów osób oraz całych zbiorowości. Por. Schema constitutionis *De instrumentis communicationis socialis* (1964), [w:] *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Cura et studio Archivi Concilii Oecumenici Vaticani II, vol. I, pars III, Typis Polyglottis Vaticanis 1971, pp. 375-416; *Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de instrumentis communications socialis Inter mirifica*, 4.12.1963, AAS 56(1964), pp. 145-157, tekst polski: S o b ó r W a t y k a n s k i II, Dekret o środkach społecznego przekazu *Inter mirifica*, [w:] S o b ó r W a t y k a n s k i II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 87-95 (dalej: DSP), nr 1. Środki społecznego przekazu dzielą się tradycyjne i interaktywne. Do pierwszej grupy należą książki, prasa, kino, płyty CD i DVD oraz kaseeta magnetofonowa. W drugiej umieszcza się natomiast radio, telewizję i Internet; por. S. M o r d a w s k i, *Media w działaniu. Funkcjonowanie środków społecznego przekazu w świetle nauczania Kościoła*, San-domierz-Kraków 2007, s. 32-34.

niami, wielokrotnie zachęcał wiernych do pozytywnego postrzegania tych osiągnięć myśli ludzkiej oraz do konstruktywnej obecności w rzeczywistości mediów. Do posoborowych regulacji prawnych dotyczących środków społecznego przekazu należy zaliczyć: instrukcje pastoralne Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu *Communio et progressio*² i *Aetatis novae*³, *Wskazania dla formacji przyszłych kapłanów odnośnie do środków społecznego przekazu* Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego⁴, instrukcję Kongregacji Nauki Wiary o niektórych aspektach wykorzystywania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary⁵ oraz Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 roku⁶.

² Pontificium Consilium Instrumentis Communicationis Socialis Praepositum, *Instructio pastoralis Communio et progressio*, 23.05.1971, AAS 63 (1971), pp. 593-656, tekst polski: Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o środkach społecznego przekazu Communio et progressio*, [w:] *Kościół a kultura masowa*, red. F. Adamski, Kraków 1984, s. 277-320 (dalej cyt. CP).

³ Pontificium Consilium de Communicationibus Socialibus, *Instructio pastoralis de communicationibus socialibus Aetatis novae*, 22.02.1992, AAS 84 (1992), pp. 447-468, tekst polski: Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym Aetatis novae*, OsRomPol 13 (1992) nr 6, s. 50-59 (dalej cyt. AN).

⁴ Congregazione per L'educazione Cattolica, *Orientamenti per la formazione dei futuri sacerdoti circa gli strumenti delle comunicazioni sociali*, 19.03.1986, Città del Vaticano 1986, tekst polski: Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Wskazówki odnośnie do formacji przyszłych kapłanów w zakresie środków społecznego komunikowania*, [w:] *Kościół a środki społecznego przekazu*, red. J. Chrapek, Warszawa 1990, s. 228-248 (dalej cyt. WFKŚSP).

⁵ Congregazione per la Dottrina della Fede, *Istruzione circa alcuni aspetti dell'uso degli strumenti di comunicazione sociale nella promozione della dottrina della fede*, 30.03.1992, „Communications” 24 (1992), pp. 18-27, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o niektórych aspektach wykorzystywania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary Il Concilio Vaticano II*, [w:] *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966-1994*, tłum i oprac. Z. Zimowski, J. Królikowski, Tarnów 1995, s. 381-389 (dalej cyt. IWŚSP).

⁶ Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. promulgatus, 25.01.1983, AAS 75 (1983), pars II, pp. 1-317, tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 (dalej cyt. KPK/83). Wśród opracowań podejmujących zagadnienie środków społecznego przekazu w Kodeksie łacińskim można wymienić: T. P a w l u k, *Środki społecznego przekazu w dyspozycjach Kodeksu Prawa Kanonicznego*, „Prawo Kanoniczne” 31 (1988), nr 3-4, s. 45-58; A. B a c z y Ń s k i, *O środkach społecznego przekazu w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, [w:] „Lex Tua Veritas”. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Magnificencji Księdzu Profesorowi Janowi Maciejowi Dyduchowi z okazji 70. rocznicy urodzin, Kraków 2010, s. 383-397; P. H. S t a n i s z e w s k a, *Eklezjalno-prawne podstawy obecności środków społecznego przekazu w Kościele*, [w:] *Rodzina, młodzież, media. Problemy z życia i działalności Kościoła w Polsce*, red. J. Przybyłowski, E. Robek, Warszawa 2011, s. 135-141.

Wśród wielu wypowiedzi Magisterium Ecclesiae dużą pomocą w zrozumieniu oraz właściwym interpretowaniu posoborowej doktryny na temat środków społecznego przekazu jest Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich⁷, promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 18 października 1990 r. konstytucją apostolską *Sacri canones*⁸.

W związku z tym, że ten pierwszy wspólny zbiór norm prawnych dla katolickich Kościołów wschodnich dopełnił reformę prawa kanonicznego za-inaugurowaną przez Sobór Watykański II, niniejszy artykuł będzie próbą usystematyzowania oraz zwrócenia uwagi na treść poszczególnych dyspozycji *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* poświęconych problematyce środków społecznego przekazu.

Prawne i pastoralne regulacje Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich dotyczące środków społecznego przekazu zostały umieszczone w IV rozdziale „De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris” tytułu XV w kan. 651-654, 660, 666. Poza tymi normami prawodawca traktuje o narzędziach komunikacji społecznej w kan. 352, który przynależy do I rozdziału „De institutione clericorum” tytułu X w kan. 906, umieszczonym w tytule XVIII „De oecumenismo seu de christianorum unitate fovenda”, oraz w kan. 1448 § 1, znajdującym się w II rozdziale „De poenis in singula delicta” tytułu XXVII.

Kodeksowe normy traktujące o środkach społecznego przekazu można podzielić na następujące działy tematyczne: prawo i obowiązek do posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu, uprawnienia i powinności

⁷ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. promulgatus*, 19.10.1990, AAS 82 (1990), pp. 1045-1363, tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002 (dalej cyt. KKKW).

⁸ *I o a n n e s P a u l u s II, Constitutio Apostolica Sacri canones*, 18.10.1990, AAS 82 (1990), pp. 1033-1040. W kan. 19 KPK/83 prawodawca stanowi: „Jeśli w określonej sprawie brak wyraźnej ustawy, powszechnej lub partykularnej, albo prawa zwyczajowego sprawa – z wyjątkiem karnej – winna być rozstrzygnięta z uwzględnieniem ustaw wydanych w podobnych sprawach, ogólnych zasad prawnych z zachowaniem słuszności kanonicznej, juryspruden-
cji, praktyki Kurii Rzymskiej oraz powszechnej i stałej opinii uczonych”. Podobne uwagi znajdujemy w kan. 1944 KKKW: „Ustawy kościelne należy rozumieć według własnego znaczenia słów, rozważanego w tekście i kontekście. Jeśli pozostaje ono wątpliwe i niejasne, należy uwzględnić miejsca paralelne, gdy takie są, cel i okoliczności ustawy oraz myśl prawodawcy”. W kan. 1501 KKKW prawodawca wskazuje, że: „Jeśli w określonej sprawie brak wyraźnej ustawy, sprawa, z wyjątkiem karnej, winna być rozstrzygnięta według kanonów Synodów i świętych Ojców, prawnych zwyczajów, ogólnych zasad prawa kanonicznego z zachowaniem słuszności, juryspruden-
cji kościelnej oraz powszechnej i stałej doktryny kanonicznej”.

wiernych chrześcijan w dziedzinie mediów, kompetencje biskupów eparchialnych w odniesieniu do środków społecznego przekazu.

1. PRAWO DO POSIADANIA I POSŁUGIWANIA SIĘ ŚRODKAMI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Prawo do posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu nawiązuje do treści zawartych w kan. 595 § 1 KKKW, który znajduje się w I rozdziale „De Ecclesiae munere docendi in genere” tytułu XVI „De magisterio Ecclesiastico”. Prawodawca stanowi w nim, że: „Kościół, któremu Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby z asystencją Ducha Świętego strzegł święcie prawdy objawionej, wnikliwie ją badał, wiernie głosił i wykładał, ma wrodzone prawo niezależne od jakiejkolwiek ludzkiej władzy oraz obowiązek przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom”⁹. Źródło tego uprawnienia wiąże się z nakazem samego Chrystusa: „Idźcie na cały świat i głoście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu” (Mk 16, 15).

Przywołany przepis kan. 595 KKKW ma charakter nadrzędny w stosunku do dyspozycji IV rozdziału tytułu XV. Owa nadrzędność odnosi się zwłaszcza do kan. 651 § 1, w którym stanowi się, że: „W wypełnianiu zadania głoszenia Ewangelii na całym świecie Kościół winien stosować odpowiednie środki, a zatem wszędzie przysługuje mu prawo do posługiwania się środkami społecznego przekazu, a w szczególności do wydawania książek”¹⁰. Prawodawca wyraża w nim świadomość Kościoła co do przynależnych mu uprawnień w posiadaniu i posługiwaniu się nowoczesnymi narzędziami komunikacji społecznej. Tekst tego przepisu bardzo dobrze koresponduje z zapisem kan. 822 § 1 KPK/83: „W wypełnianiu swojej funkcji, pasterze Kościoła, korzystając z prawa przysługującego Kościołowi, powinni posługiwać się środkami społecznego przekazu”¹¹.

⁹ KKKW, kan. 595 § 1: „Ecclesiae, cui Christus Dominus depositum fidei concredidit, ut Spiritu Sancto assistente veritatem revelatam sancte custodiret, penitus perscrutaretur, fideliter annuntiaret atque exponeret, ius nativum a qualibet humana potestate independens et obligatio est omnibus hominibus Evangelium praedicandi”.

¹⁰ Tamże, kan. 651 § 1: „Ad Evangelium ubique terrarum annuntiandi munus obeundum Ecclesia aptis mediis uti tenetur et ideo ius instrumenta communicationis socialis adhibendi et in specie scripta libere typis edendi ei ubique vindicetur oportet”.

¹¹ KPK/83, kan. 822 § 1: „Ecclesiae pastores, in suo munere explendo iure Ecclesiae proprio utentes, instrumenta communicationis socialis adhibere satagant”.

Prawo do posiadania i wykorzystywania współczesnych osiągnięć techniki w misji ewangelizacyjnej, wyrażone w kan. 651 § 1, mieści się w samej społecznej naturze Kościoła i jest jego „prawem wrodzonym” (łac. *ius nativum*). Uzasadniają je zarówno argumenty natury teologicznej, jak i przesłanki dotyczące prawa do wolności słowa oraz prawo do wolności religijnej w wymiarze indywidualnym, wspólnotowym i instytucjonalnym¹².

Sobór Watykański II w dekrete *Inter mirifica* wskazał na to uprawnienie w następujących słowach: „Kościół katolicki został ustanowiony przez Chrystusa Pana, aby nieść zbawienie wszystkim ludziom i z tego względu zobowiązany jest do głoszenia Ewangelii, dlatego uznaje on, że do jego obowiązków należy głoszenie orędzia zbawienia, również za pomocą środków społecznego przekazu, i pouczanie ludzi o właściwym ich wykorzystywaniu”¹³. W dalszej części tego dokumentu odnotowano, że: „Kościółowi przysługuje prawo do [...] tego rodzaju narzędzi w takim zakresie, w jakim są one niezbędne lub pożyteczne w chrześcijańskim wychowaniu i we wszelkich działaniach podejmowanych dla zbawienia dusz”¹⁴.

Uprawnienie dotyczące posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu odnosi się nie tylko do Kościoła katolickiego, lecz także do wszystkich wspólnot religijnych. Ojcowie soborowi pouczyli o tym w deklaracji o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, stwierdzając, że wspólnoty religijne mają prawo do publicznego nauczania i wyznawania swojej wiary oraz „świadczenia o niej za pomocą słowa oraz na piśmie”¹⁵.

Korzystanie z prawa do posiadania i wykorzystania środków społecznego przekazu jest uzależnione również od przepisów ustawodawcy świeckiego¹⁶.

¹² Por. J. K r u k o w s k i, *Zasady dostępu Kościoła do środków społecznego przekazu w prawie polskim*, [w:] *Kultura i prawo. Materiały II Międzynarodowej Konferencji na temat „Wolność w mass mediach”*, Lublin 2002, s. 135.

¹³ DSP, nr 3.

¹⁴ Tamże, nr 10.

¹⁵ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Declaratio de libertate religiosa Dignitatis humanae*, 7.12.1965, AAS 58 (1966), pp. 929-946, tekst polski: Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 410-421, nr 4.

¹⁶ Zob. P. W i ś n i e w s k i, *Radiofonia i telewizja – narzędzia służące realizacji misji Kościoła. Prawo i praktyka w Polsce 1989-2008*, Lublin 2010; t e n ż e, *Dostęp Kościoła do radiofonii i telewizji w ustawodawstwie III RP*, [w:] *Zadanie nauczycielskie Kościoła wobec wyzwań XXI w.*, red. J. Krukowski, S. Fundowicz, M. Sitarz, Radom 2010, s. 77-95; t e n ż e, *Radiofonia i telewizja jako narzędzie służące wykonywaniu zadania nauczycielskiego Kościoła. Gwarancje prawne i ich realizacja w Polsce po roku 1989*, „Roczniki Nauk Prawnych”

Ponadto Kościół jest w tej dziedzinie uwarunkowany możliwościami natury personalnej, technicznej i finansowej¹⁷.

2. UPRAWNIENIA I POWINNOŚCI WIERNYCH CHRZEŚCIJAN W DZIEDZINIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Prawo do posiadania i posługiwania się środkami społecznego przekazu łączy się z konkretnymi uprawnieniami i powinnościami wszystkich wiernych chrześcijan. Wymienia się wśród nich: obowiązek współpracy w realizacji zadań Kościoła za pośrednictwem środków społecznego przekazu i popieranie różnych inicjatyw apostolskich w tej dziedzinie, obowiązek materialnego wspierania narzędzi ewangelizacyjnych, obowiązek powstrzymania się od publikowania w środkach społecznego przekazu treści atakujących zasady wiary i moralności oraz obowiązek respektowania przepisów dotyczących prawa autorskiego. Przywołane regulacje zostały zawarte w kan. 651 § 2, 25 § 1, 660, 666, 627.

Ponadto KKKW wyróżnia prawa i obowiązki zarezerwowane tylko dla niektórych wiernych. Prawodawca zalicza do nich: prawo i obowiązek świadczenia pomocy biskupom eparchialnym przez biegłych w tworzeniu i przekazywaniu informacji oraz tych, którzy kierują środkami społecznego przekazu, a także uprawnienia i powinności rodziców katolickich lub tych, którzy ich zastępują. Zostały one wyrażone w kan. 651 § 2, 906.

1 (2010), s. 111-130; J. W r o c e ń s k i, *Gwarancje dostępu Kościoła katolickiego do środków społecznego przekazu*, „Prawo Kanoniczne” 53 (2010), nr 3-4, s. 289-306.

¹⁷ Por. E. G ó r e c k i, *Prawo i obowiązek Kościoła do korzystania ze środków społecznego przekazu w przygotowaniu kandydatów do kapłaństwa*, [w:] *Przesłanie chrześcijańskie a mass media. Aspekty prawno-kanoniczne. Materiały ze spotkania wykładowców prawa kanonicznego* (WSD OO. Redemptorystów, Tuchów, 7-8 kwietnia 1999 roku), red. A. Kaczor, Lublin 2000, s. 23.

2.1. OBOWIĄZEK WSPÓŁPRACY W REALIZACJI ZADAŃ KOŚCIOŁA
ZA POMOCĄ ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU
I POPIERANIA RÓŻNYCH INICJATYW APOSTOLSKICH
W DZIEDZINIE MEDIÓW

Zgodnie z zapisem kan. 651 § 2 KKKW, wszyscy chrześcijanie, każdy według własnych możliwości, powinni podejmować współpracę zmierzającą do tego, aby Kościół mógł efektywnie wypełniać w świecie misję nauczania, także przy użyciu środków społecznego przekazu. Do ich obowiązków należy również troska o popieranie inicjatyw apostolskich w dziedzinie mediów¹⁸.

Powyższy przepis ma dużo bogatszą treść niż jego łaciński równoważnik: „Wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakiś udział w organizowaniu lub użyciu środków społecznego przekazu, powinni się starać świadczyć pomoc pasterskiej działalności, tak żeby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję”¹⁹. Prawodawca KKKW aż dwukrotnie nawiązuje w tym paragrafie do soborowego dekretu *Inter mirifica*. W pierwszym fragmencie tego dokumentu czytamy, że wszyscy synowie Kościoła powinni jednomyślnie i zgodnie starać się o to, aby środki społecznego przekazu były, stosownie do wymogów czasu i okoliczności, skutecznie i bez zwłoki wykorzystywane w rozlicznych zadaniach apostolskich. Chrześcijanie biorący udział w posługiwaniu się tymi narzędziami są zobowiązani do dawania świadectwa Chrystusowi. Mogą to czynić przez wypełnianie swych zadań w sposób umiejętny i w duchu apostołstwa oraz przez wspomaganie duszpasterskiej działalności Kościoła poprzez wykorzystywanie własnych zdolności technicznych, ekonomicznych, kulturalnych i artystycznych²⁰.

W dalszej części soborowego dekretu autorzy dokumentu wymieniają przykłady szczegółowych zadań w dziedzinie środków społecznego przekazu, do których zobligowani są wszyscy wierni: „[...] dzieci Kościoła są zobowiązane do utrzymywania i wspierania dzienników katolickich, wydawnictw periodycznych i przedsięwzięć filmowych, stacji nadawczych oraz audycji radiowych i telewizyjnych, których szczególnym celem winno być szerzenie

¹⁸ Por. KKKW, kan. 651 § 2: „Omnes christifideles pro sua parte in tanta missione Ecclesiae collaborent inceptaque huius apostolatus sustineant ac foveant; insuper ii praesertim, qui in communicationibus efficiendis et transmittendis periti sunt, actioni pastoralis Episcoporum adiutricem operam sollicitè praestent atque omni studio satagant, ut eorundem instrumentorum usus spiritu Christi imbuatur”.

¹⁹ KPK/83, kan. 822 § 3.

²⁰ Por. DSP, nr 13.

i obrona prawdy oraz troska o chrześcijańskie wychowanie społeczeństwa ludzkiego”²¹.

Podobne uwagi znajdujemy również w instrukcji duszpasterskiej *Communio et progressio*. W części traktującej o elementach doktrynalnych, Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu wyjaśniła, że Kościół zachęca wszystkich ludzi dobrej woli do twórczej współpracy w skutecznym wykorzystywaniu środków społecznego przekazu dla poszukiwania prawdy oraz dla przyspieszenia wzrostu postępu ludzkiego²². Dlatego należy zadbać, „aby najnowocześniejsze środki przekazywania myśli zostały włączone do działalności duszpasterskiej Kościoła, gdyż stwarzają one ogromne możliwości w rozpowszechnianiu Ewangelii, w oświecaniu sumień oraz w podejmowaniu koniecznej współpracy. Wszystko to sprzyja prawdziwemu postępowi, gdyż nasycą ziemską rzeczywistość duchem chrześcijańskim”²³.

Po pouczeniu o obowiązku współpracy w realizacji zadań Kościoła za pomocą środków społecznego przekazu oraz o powinności związanej z popieraniem różnych inicjatyw apostolskich dziedzinie mediów, prawodawca kodeksowy przypomina o zadaniach dotyczących materialnego wspierania narzędzi ewangelizacyjnych.

2.2. OBOWIĄZEK MATERIALNEGO WSPIERANIA NARZĘDZI EWANGELIZACYJNYCH

Obowiązek udzielania materialnego wsparcia narzędziom ewangelizacyjnym zawiera się w kan. 25 § 1 KKKW. Prawodawca stanowi w nim, że „chrześcijanie mają obowiązek zaradzić potrzebom Kościoła, aby posiadał środki konieczne do realizowania własnych celów, przede wszystkim do sprawowania kultu, prowadzenia dzieł apostołstwa oraz miłosierdzia, a także do tego, co jest potrzebne do godziwego utrzymania szafarzy”²⁴.

Podobny zapis można odnaleźć we wskazaniach Ojców soborowych zawartych w dekrete *Inter mirifica*: „Byłoby rzeczą wprost niegodną synów Kościoła, aby beczynnienie patrzyli, jak przepowiadanie słowa zbawienia krępowane, ograniczane jest trudnościami technicznymi i rzeczywiście dużymi, olbrzymimi wydatkami związanymi z tymi środkami. [...] ich obowiązkiem

²¹ Tamże, nr 16.

²² Por. CP, nr 13.

²³ Tamże, nr 163.

²⁴ KKKW, kan. 25 § 1.

jest utrzymanie i wspomaganie katolickiej prasy, czasopism, inicjatyw filmowych, stacji nadawczych oraz programów radiowych i telewizyjnych [...]”²⁵.

Ofiary przeznaczone na funkcjonowanie środków społecznego przekazu i rozwijanie różnych przedsięwzięć w dziedzinie mediów powinny być składane przez wszystkich wiernych podczas corocznych obchodów Dnia Środków Społecznego Przekazu. Chrześcijanie mają być wtedy pouczeni o obowiązku zbierania środków finansowych, które będą służyć w prowadzeniu różnych dzieł apostołskich: „Chcąc skutecznie wesprzeć różnorodne formy apostołstwa Kościoła, winno się wyznaczyć we wszystkich diecezjach świata, według uznania biskupów, obchodzony corocznie dzień, w którym wierni byliby [...] wzywani [...] do zbierania ofiar na ten cel, by je przeznaczyć na utrzymanie i rozwijanie popieranych przez Kościół intencji i przedsięwzięć na tym polu odpowiednio do potrzeb świata”²⁶.

Pouczenia traktujące o obowiązku materialnego wspierania działalności ewangelizacyjnej Kościoła prowadzonej za pomocą środków społecznego przekazu powinny pobudzać wiernych do odpowiedzialności za tworzenie i rozwijanie katolickich mediów. Zbierane fundusze mają pomagać w podejmowaniu różnych inicjatyw o charakterze medialnym²⁷. Kościół powinien dawać wszystkim ludziom przykład głębokiej wiary oraz jaśnieć jako wspólnota odrywająca się od dóbr materialnych, dlatego należy zadbać o to, aby w pouczeniach przypominających o konieczności finansowego wspierania środków społecznego przekazu aspekt ekonomiczny nie przeważał nad innymi zagadnieniami duszpasterskimi²⁸.

²⁵ DSP, nr 17.

²⁶ Tamże, nr 18.

²⁷ Por. CP, nr 133.

²⁸ Por. Congregazione per i Vescovi, Direttorio per il ministero pastorale dei vescovi *Apostolorum successores*, 22.04.2004, Libreria Editrice Vaticana 2004, tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, Dyrektorium o pasterskiej posłudze biskupów *Apostolorum successores*, [w:] *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 517-711 (dalej cyt. AS), nr 217.

2.3. OBOWIĄZEK POWSTRZYMANIA SIĘ OD PUBLIKOWANIA TREŚCI W ŚRODKACH SPOŁECZNEGO PRZEKAZU ATAKUJĄCYCH ZASADY WIARY I MORALNOŚCI

Obowiązek powstrzymania się od publikowania treści w tych środkach społecznego przekazu, które atakują zasady wiary i moralności, został sformułowany w kan. 660 KKKW. Prawodawca stanowi w nim, że: „W dziennikach, czasopismach albo wydawnictwach periodycznych, które otwarcie atakują religię katolicką albo dobre obyczaje, chrześcijanie powinni zamieszczać publikacje tylko dla słusznej i uzasadnionej przyczyny; ponadto duchowni i członkowie instytutów zakonnych mogą to czynić jedynie za zgodą osób, o których w kan. 662”²⁹.

Przytoczona dyspozycja odnosi się do wydawnictw bezpośrednio atakujących religię lub dobre obyczaje. Nie wyklucza się w niej tego, aby wierni umieszczali swoje wypowiedzi w tych czasopismach, które atakują prawdy wiary i moralności jedynie w sposób okazyjny. W takim przypadku do publikowania jakichkolwiek treści nie jest wymagana zgoda przełożonego.

W kan. 660 KKKW prawodawca nie zwraca uwagi na treść czy temat publikowanej wypowiedzi, ale na rodzaj danego czasopisma, które jawnie zwalcza religię i dobre obyczaje. Według opinii niektórych kanonistów wierni nie powinni niczego umieszczać w tego rodzaju wydawnictwach, gdyż może być to postrzegane jako forma solidaryzowania się z przekazywanymi poglądami³⁰.

Prawodawca wymienia w omawianej dyspozycji dwie grupy adresatów. Do pierwszej należą wszyscy wierni chrześcijanie, dla których ten zakaz jest nakazem sumienia. Nie obowiązuje on, gdy istnieje słuszna i uzasadniona przyczyna. Drugą grupę adresatów stanowią duchowni i członkowie instytutów zakonnych. Zgodnie z kan. 662 § 1 mogą oni publikować treści swojego autorstwa w dziennikach, czasopismach albo w wydawnictwach periodycznych, atakujących prawdy wiary i moralności, jedynie za zgodą własnego Hierarchy miejsca, Hierarchy miejsca publikacji lub za pozwoleniem władzy

²⁹ KKKW, kan. 660: „In diariis, foliis aut libellis periodicis, qui religionem catholicam aut bonos mores manifesto impetere solent, ne quid scribant christifideles nisi iusta et rationabili de causa; clerici autem et sodales institutorum religiosorum insuper nonnisi de licentia eorum, de quibus in can. 662”.

³⁰ Por. J. D y d u c h, *Kościelna aprobat publikacji – aspekt prawny*, „Prawo Kanoniczne” 36 (1993), nr 1-2, s. 55-67.

wyższej, która sprawuje wykonawczą władzę rządzenia nad osobami i miejscami³¹.

2.4. OBOWIĄZEK PRZESTRZEGANIA PRZEPISÓW DOTYCZĄCYCH PRAWA AUTORSKIEGO

Kolejnym obowiązkiem wiernych chrześcijan w odniesieniu do środków społecznego przekazu jest respektowanie norm dotyczących prawa autorskiego. Prawodawca stanowi o tym w kan. 666 KKKW.

Przywołana norma składa się z trzech paragrafów i nie ma swojego równoważnika w Kodeksie łacińskim. W jej pierwszym paragrafie podkreśla się to, że Kościół obejmuje ochroną prawną wszelkie dzieła działalności twórczej. Prawodawca, wymieniając dwa aspekty własności intelektualnej, którymi są prawo osobiste i majątkowe, wyjaśnia, że „dzieło intelektualne autora jest pod ochroną prawną, zarówno gdy tworzy jego uprawnienia osobiste, jak też jako źródło praw dziedzicznych”³². Zgodnie z tym przepisem, każdy akt działalności autora jest wyrazem jego osobowości, własnością oraz źródłem interesu gospodarczego. Prawo do wykorzystywania własności intelektualnej wiąże się z prawem twórcy do pobierania określonych opłat³³.

W kolejnym przepisie kan. 666 KKKW zauważa się, że prawo autorskie odnosi się do tekstów urzędowych władzy kościelnej. Nie można wydawać ich ponownie bez odpowiedniego pozwolenia tej samej lub wyższej władzy z zachowaniem przepisanych przez nią warunków³⁴. Prawodawca stanowi: „Pod ochroną prawną znajdują się teksty praw i oficjalnych dokumentów jakiegokolwiek władzy kościelnej i ich autentyczne zbiory; nie godzi się więc ponownie ich wydawać, chyba że za wyraźnym pozwoleniem tej samej lub wyższej władzy i z zachowaniem warunków przez nią przepisanych”³⁵.

³¹ Por. KKKW, kan. 662 § 1.

³² Tamże, kan. 666 § 1: „Opus intellectuale auctoris sub tutela iuris est sive, quatenus manifestat personalitatem illius, sive, quatenus fons est iurium patrimonialium”.

³³ Por. K. M i k o ł a j c z u k, *Ochrona praw autorskich w odniesieniu do dokumentów Jana Pawła II (Karola Wojtyły), Benedykta XVI (Josepha Ratzingera) oraz Stolicy Apostolskiej. Wybrane zagadnienia*, „Roczniki Nauk Prawnych” 19 (2009), nr 2, s. 185.

³⁴ Por. L. A d a m o w i c z, M. K a w a, *Zobowiązania Kościoła Katolickiego w zakresie ochrony praw autorskich*, [w:] *Przesłanie chrześcijańskie*, s. 54.

³⁵ KKKW, kan. 666 § 2: „Sub tutela iuris sunt textus legum et actorum officialium cuiuscumque auctoritatis ecclesiasticae atque eorum collectiones authenticae; ideoque ea iterum edere non licet nisi impetrata eiusdem vel auctoritatis superioris licentia et servatis condicionibus ab eadem praescriptis”.

Przywołany przepis nawiązuje do Kodeksu Pio-Benedyktyńskiego³⁶. Podobny znajduje się również w kan. 828 KPK/83: „Zbiory dekretów albo aktów, wydane przez jakąś władzę kościelną, mogą być ponownie wydane tylko po uzyskaniu zgody tejże władzy i z zachowaniem warunków przez nią przepisanych”³⁷.

W trzecim paragrafie kan. 666 KKKW wskazano, że szczegółowe normy dotyczące prawa autorskiego powinno ustanowić prawo partykularne każdego Kościoła *sui iuris*. Należy zachować przy tym odpowiednie przepisy prawa cywilnego³⁸.

2.5. OBOWIĄZKI RODZICÓW KATOLICKICH LUB TYCH, KTÓRZY ICH ZASTĘPUJĄ

Korzystanie ze środków społecznego przekazu łączy się z określonymi powinnościami rodziców katolickich lub tych, którzy ich zastępują. Według kan. 627 KKKW dzieci mają być wychowane w kręgu rodziny chrześcijańskiej, która jest oświecona wiarą i ożywiana wzajemną miłością, do czci względem Boga i umiłowania bliźniego.

Sobór Watykański II w dekrete *Inter mirifica* wyjaśnił, że troska o katolickie wychowanie potomstwa powinna wiązać się z „troskliwym czuwaniem, aby widowiska, publikacje i inne rzeczy tego rodzaju, które uwłaczałyby wierze i dobrem obyczajom, nie miały wstępu do ich domu i by dzieci nie spotkały się z tym, gdzie indziej”³⁹.

Podobne treści możemy również odnaleźć w instrukcji duszpasterskiej *Communio et progressio*. Papieska Rada ds. Środków społecznego Przekazu stwierdza w niej, że rodzice mają przygotować młodzież do krytycznej oceny treści prezentowanych za pomocą środków społecznego przekazu. Skuteczną metodą, która prowadzi do osiągnięcia takiego celu, jest przekonywanie

³⁶ Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus, AAS 9 (1917), pars II, pp. 2-521 (dalej: KPK/17), kan. 1389: „Collectiones decretorum Romanarum Congregationum rursus edi nequeunt, nisi impetrata prius licentia et servatis conditionibus a Moderatoribus uniuscuiusque Congregationis praescriptis”.

³⁷ KPK/83, kan. 828: „Collectiones decretorum Romanarum Congregationum rursus edi nequeunt, nisi impetrata prius licentia et servatis conditionibus a Moderatoribus uniuscuiusque Congregationis praescriptis”.

³⁸ KKKW, kan. 666 § 3: „Iure particulari uniuscuiusque Ecclesiae sui iuris normae magis determinatae de hac referantur servatis praescriptis iuris civilis circa iura auctoris”.

³⁹ DSP, nr 10.

i wyjaśnianie, a nie tylko zakaz⁴⁰. Przed prowadzeniem jakiegokolwiek dialogu z dziećmi na temat treści danych filmów czy publikacji należy uprzednio zapoznać się z treścią danego przekazu⁴¹.

Obowiązek przygotowania dzieci do umiejętnego korzystania ze środków społecznego przekazu powinien być wypełniany przez rodziców lub tych, którzy ich zastępują, ze szczególną starannością. Jest on bowiem wyrazem ich odpowiedzialności za właściwe wychowanie potomstwa oraz formą czynnego udziału w misji nauczycielskiej Chrystusa⁴².

2.6. PRAWA I OBOWIĄZKI BIEGLYCH W PRZYGOTOWYWANIU I PRZEKAZYWANIU INFORMACJI ORAZ TYCH, KTÓRZY KIERUJĄ ŚRODKAMI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

W realizacji pasterskiego *munus docendi* szczególną rolę powinny spełniać biegli w przygotowywaniu i przekazywaniu informacji. W kan. 651 § 2 KKKW prawodawca stanowi, że przede wszystkim osoby pracujące w środkach masowego przekazu zobowiązane są do świadczenia pomocy biskupom eparchialnym oraz do troski o to, by korzystanie ze środków społecznego przekazu było przepełnione duchem Chrystusowym⁴³.

Poza biegłymi w przygotowywaniu i przekazywaniu informacji, KKKW w kan. 906 zwraca uwagę na powinności tych wiernych, którzy ponoszą odpowiedzialność za funkcjonowanie środków społecznego przekazu. Osoby kierujące narzędziami komunikacji społecznej, podobnie jak głosiciele Słowa Bożego, nauczyciele i dyrektorzy szkół katolickich, pracownicy instytutów studiów wyższych, mają coraz lepiej wyjaśniać chrześcijanom rzeczywistą treść nauki i przekazu Kościoła katolickiego i innych Kościołów i wspólnot

⁴⁰ Por. CP, nr 67.

⁴¹ Por. tamże, nr 68.

⁴² Por. H. S t a w n i a k, *Udział małżonków-rodziców w kościelnej posłudze nauczania*, „Prawo Kanoniczne” 37 (1994), nr 1-2, s. 176.

⁴³ Por. KKKW, kan. 651 § 2: „[...] insuper ii praesertim, qui in communicationibus efficiendis et transmittendis periti sunt, actioni pastorali Episcoporum adiutricem operam sollicitè praestent atque omni studio satagant, ut eorundem instrumentorum usus spiritu Christi imbuatur”.

religijnych⁴⁴. Dzięki takiemu działaniu środki społecznego przekazu będą przyczyniały się do umacniania jedności chrześcijańskiej.

Warto dodać, że kan. 906 KKKW koresponduje z tekstem soborowego dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*⁴⁵, z treściami zawartymi w instrukcji Sekretariatu Jedności Chrześcijan w sprawach ekumenicznych⁴⁶ oraz z wytycznymi, które znalazły się w adhortacji apostolskiej Jana Pawła II *Catechesi tradendae*⁴⁷.

Po nakreśleniu obowiązków spoczywających na biegłych w przygotowywaniu i przekazywaniu informacji oraz na osobach kierujących środkami społecznego przekazu, prawodawca zwrócił uwagę na kompetencje biskupów eparchialnych w dziedzinie mediów.

3. KOMPETENCJE BISKUPÓW EPARCHIALNYCH W ODNIESIENIU DO ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Kompetencje biskupów eparchialnych w odniesieniu do środków społecznego przekazu zostały wymienione w kan. 652 § 1 KKKW. Ostateczne brzmienie przywołanego przepisu sformułowano na podstawie soborowego

⁴⁴ Por. tamże, kan. 906: „Quo clarius innotescat christifidelibus, quid reapse doceatur et tradatur ab Ecclesia catholica et ab aliis Ecclesiis vel Communitatibus ecclesialibus, diligenter operam dent praesertim praedicatores verbi Dei, ii, qui instrumenta communicationis socialis moderantur, atque omnes, qui vires impendunt sive ut magistri sive ut moderatores in scholis catholicis, praesertim autem in institutis studiorum superiorum”.

⁴⁵ Por. Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de oecumenismo *Unitatis redintegratio*, 21.11.1964, AAS 57 (1965), pp. 90-112, tekst polski: S o b ó r W a - t y k a Ń s k i II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*, [w:] S o b ó r W a t y - k a Ń s k i II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań 2002, s. 193-208, nr 9-10.

⁴⁶ Por. Secretariatatus ad Christianorum Unitatem Fovendam, Directorium ad ea quae a Concilio Vaticano Secundo de re oecumenica promulgata sunt exsequenda, 16.04.1970, AAS 62 (1970), p. 705-724, tekst polski: Sekretariat Jedności Chrześcijan, Instrukcja wprowadzająca w życie postanowienia Soboru Watykańskiego II w sprawach ekumenicznych, [w:] *Posoborowe Prawodawstwo Kościoła (dokumenty prawno-liturgiczne)*, oprac. E. Szafrowski, t. III, z. 2, Warszawa 1971, s. 49-92, nr 2.

⁴⁷ Por. I o a n n e s P a u l u s PP. II, Adhortatio apostolica de catechesi nostro tempore tradenda *Catechesi tradendae*, 16.10.1979, AAS 71 (1979), pp. 1277-1340, tekst polski: J a n P a w e ł II, Adhortacja apostolska o katechizacji w naszych czasach *Catechesi tradendae*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1979, nr 32.

dekretu *Inter mirifica*⁴⁸: „Biskupi eparchialni powinni się troszczyć, aby z pomocą zwłaszcza instytutów ds. środków społecznego przekazu, chrześcijanie byli pouczeni o krytycznym i pożytecznym korzystaniu z tych środków; niech wspierają współpracę między takimi instytucjami, zatroszczą się o formację biegłych; w końcu niech wspierają dobre przedsięwzięcia, gdyż jest to skuteczniejsze niż karcenie i potępienie złych, przede wszystkim zalecając i chwalejąc dobre książki”⁴⁹.

Pozostałe kompetencje biskupów eparchialnych w dziedzinie mediów zostały zawarte w kan. 352, 652 § 2, 653, 1448. Prawodawca wymienia wśród nich: włączenie środków społecznego przekazu w formację pastoralną w seminarium, czuwanie nad czystością prawd wiary i moralności w środkach społecznego przekazu, ustalenie norm dotyczących korzystania ze środków społecznego przekazu oraz wymierzanie sankcji karnych.

3.1. POUCZANIE O POTRZEBIE POŻYTECZNEGO I KRYTYCZNEGO KORZYSTANIA ZE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Pouczanie wiernych o potrzebie pożytecznego i krytycznego korzystania z mediów powinno być przepojone miłością pasterską, głęboko zakorzenione w nauce Kościoła, wyrażane językiem łatwym, prostym i dostosowanym do możliwości wszystkich słuchaczy⁵⁰. Biskup, który stoi na czele eparchii jako jej własny pasterz, może realizować tę powinność poprzez wykorzystanie takich form przepowiadania, jak artykuły publikowane w prasie katolickiej, transmisje telewizyjne i radiowe, spotkania lub konferencje na tematy religijne, adresowane szczególnie do osób związanych profesjonalnie z wychowaniem i przekazem informacji⁵¹. Prawodawca kodeksowy zaleca również, aby w pouczeniu wiernych o potrzebie pożytecznego i krytycznego posługiwania

⁴⁸ Por. DSP, nr 3 i 15.

⁴⁹ KKKW, kan. 652 § 1: „Episcopi eparchiales curent, ut auxilio praesertim institutorum de instrumentis communicationis socialis christifideles edoceantur de critico et proficuo usu eorundem instrumentorum; inter varia haec instituta cooperationem foveant; peritorum formationi provideant; denique, quod magis quam mala castigando et condemnando effici potest, incepta bona promoveant laudando et benedicendo imprimis bonos libros”.

⁵⁰ Por. AS, nr 121.

⁵¹ Por. tamże, nr 122.

się środkami społecznego przekazu korzystać z pomocy odpowiednich instytucji zakonnych⁵².

3.2. PODEJMOWANIE WSPÓŁPRACY Z INSTYTUTAMI ZAKONNYMI

Kolejny obowiązek biskupów eparchialnych to umacnianie i ożywianie współpracy z instytucjami zakonnymi, które zajmują się apostołatem mediów. Według instrukcji Kongregacji Nauki Wiary, o niektórych aspektach wykorzystywania środków społecznego przekazu w promowaniu nauki wiary przełożeni takich instytucji mają zadbać o to, aby wydawnictwa, księgarnie i inne tego typu instytucje, stały się wiernym i skutecznym narzędziem apostołstwa Kościoła i jego Magisterium. Powinni oni również czuwać, by inicjatywy dotyczące mediów były realizowane w komunii z Kościołem partykularnym, w wierności własnemu charyzmatowi oraz w posłuszeństwie wobec biskupa eparchialnego⁵³. Celem opracowania i realizacji wspólnych programów duszpasterskich w dziedzinie środków społecznego przekazu, przełożeni instytucji zakonnych zobowiązani są do nawiązania ścisłej współpracy z diecezjalnymi urzędami do spraw komunikacji społecznej⁵⁴.

3.3. PRZYGOTOWANIE WYKWALIFIKOWANEJ KADRY SPECJALISTÓW W ZAKRESIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Trzecia powinność biskupów eparchialnych polega na przygotowaniu wykwalifikowanej kadry specjalistów w dziedzinie środków społecznego przekazu, którzy będą zabiegać o to, aby narzędzia komunikacji społecznej stały się nośnikami wartości chrześcijańskich. Specjalistyczne studia dotyczące środków społecznego przekazu powinny przygotowywać wiernych do podejmowania pracy dziennikarskiej, organizowania katolickich programów radiowych czy telewizyjnych, reprezentowania instytucji kościelnych w roli rzeczników prasowych, prowadzenia wykładów z zakresu mass mediów oraz do kierowania diecezjalnymi czy narodowymi biurami społecznego przekazu⁵⁵.

⁵² Por. KKKW, kan. 652 § 1.

⁵³ Por. IWŚSP, nr 16 § 5, 18.

⁵⁴ Por. CP, nr 177.

⁵⁵ Por. tamże, nr 111; WFKŚSP, nr 27.

3.4. PROMOWANIE DOBRYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ O CHARAKTERZE MEDIALNYM

Kolejnym obowiązkiem biskupów eparchialnych jest promowanie prasy katolickiej, wydawnictw, własnej radiofonii i telewizji, biur prasowych oraz tych instytucji, które zajmują się przygotowywaniem odpowiednich programów kształcenia lub prowadzeniem badań w dziedzinie środków społecznego przekazu⁵⁶.

W podejmowaniu czynności zmierzających do utworzenia i utrzymywania własnych mediów należy korzystać z doświadczenia innych Kościołów partykularnych⁵⁷. W ten sposób eparchia nie będzie pozostawała w zależności od takich osób czy instytucji, które w przyszłości mogłyby domagać się jakiegokolwiek udziału w użytkowaniu nowo powstałych środków społecznego przekazu⁵⁸.

Katolickie media powinny być miejscem ewangelizacyjnej działalności Kościoła⁵⁹. Mają one uzupełniać inne przekazy, przyczyniać się do wyostrzenia zmysłu krytycznego wśród wiernych oraz pomagać w formułowaniu właściwych opinii⁶⁰.

Nie należy „zaniedbywać tworzenia lokalnych środków społecznego przekazu, nawet na szczeblu parafialnym”⁶¹, gdyż ogrywają one znaczącą rolę w scalaniu wspólnot lokalnych, w rozpowszechnianiu wiadomości z życia Ko-

⁵⁶ Por. AN, nr 17.

⁵⁷ Congregatio pro Episcopis, Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum *Ecclesiae imago*, 22.02.1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973, tekst polski: Kongregacja ds. Biskupów, Dyrektorium *Ecclesiae imago* na temat pasterskiej posługi biskupów, [w:] *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, oprac. E. Szafranski, t. VI, z. 1, Warszawa 1975, s. 15-352, nr 74.

⁵⁸ Por. AS nr 139.

⁵⁹ Por. CP, nr 154; I o a n n e s P a u l u s PP. II, Adhortatio apostolica post-synodalis *Ecclesia in Europa*, 28.06.2003, AAS 95 (2003), pp. 649-719, tekst polski: J a n P a w e ł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa*, OsRomPol 20 (1999) nr 12, s. 4-39 (dalej cyt. EinE), nr 63; t e n ż e, Adhortatio apostolica postsynodalis *Ecclesia in America*, 22.01.1999, AAS 91 (1999), pp. 737- 815, tekst polski: J a n P a w e ł II, Posynodalna adhortacja apostolska o spotkaniu z żywym Chrystusem, drogą nawrócenia, jedności i solidarności w Ameryce *Ecclesia in America*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1999, nr 72.

⁶⁰ Por. I o a n n e s P a u l u s PP. II, Adhortatio apostolica post Synodum pro Asia *Ecclesia in Asia*, 6.11.1999, AAS 92 (2000), pp. 449-528, tekst polski: J a n P a w e ł II, Posynodalna Adhortacja apostolska o Jezusie Chrystusie Zbawicielu oraz Jego misji miłości i służby w Azji *Ecclesia in Asia*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 1999, nr 48.

⁶¹ Por. EinE, nr 63.

ściola, w udzielaniu pomocy podczas katechizacji oraz w prowadzeniu liturgicznej formacji wiernych⁶². Komentarze dotyczące różnych przedsięwzięć w dziedzinie mediów powinny cechować się pozytywnym charakterem wypowiedzi. Jest to bowiem bardziej owocne niż tylko karcenie i potępienie tego, co złe⁶³.

3.5. WŁĄCZENIE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU W FORMACJĘ PASTORALNĄ W SEMINARIUM

Biskup eparchialny powinien zadbać o to, aby formacja pastoralna w seminarium była „dostosowana do warunków i czasów, do zdolności alumnów [...] i do wymagań posług, do których się przygotowują”⁶⁴. Zgodnie z kan. 352 KKKW, w programie studiów należy uwzględnić zajęcia z zakresu komunikacji społecznej: „alumni powinni być kształceni w sztuce katechetycznej i homiletycznej, sprawowania liturgii, zarządzania parafią, dialogu ewangelizacyjnego z niewierzącymi, niechrześcijanami lub z chrześcijanami mniej gorliwymi, apostołatu społecznego i środków społecznego przekazu, nie zaniebując dyscyplin pomocniczych, jak psychologia i socjologia pastoralna”⁶⁵.

Przepis kan. 352 § 2 KKKW nawiązuje do dokumentu Kongregacji Wychowania Katolickiego *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, w którym czytamy: „Ponieważ we współczesnych warunkach życia informuje się i oddziałuje na ludzi nie tylko przez książki i nauczycieli, lecz coraz bardziej powszechnie przez środki słuchowzrokowe, stąd jest rzeczą jak najbardziej potrzebną, ażeby kapłani zdolni byli posługiwać się tymi środkami i to w sposób właściwy, a więc nie nastawieni na bierny odbiór, lecz zawsze gotowi do krytycznej oceny. Będzie to jednak możliwe wtedy, gdy w seminarium zostaną do tego przygotowani – z zachowaniem wszakże koniecznej

⁶² Por. AS, nr 140; I o a n n e s P a u l u s PP. II, Adhortatio apostolica post Synodalis *Ecclesia in Oceania*, 22.11.2001, AAS 94 (2002), pp. 361-428, tekst polski: J a n P a w e ł II, Adhortacja apostolska o Jezusie Chrystusie oraz o ludach Oceanii: Krocząc Jego drogą, głosząc Jego prawdę, żyjąc Jego życiem *Ecclesia in Oceania*, Watykan: Libreria Editrice Vaticana 2002, nr 21.

⁶³ Por. KKKW, kan. 652 § 1.

⁶⁴ Tamże, kan. 352 § 1.

⁶⁵ Tamże, kan. 651 § 2: „Omnes christifideles pro sua parte in tanta missione Ecclesiae collaborent inceptaque huius apostolatus sustineant ac foveant; insuper ii praesertim, qui in communicationibus efficiendis et transmittendis periti sunt, actioni pastoralis Episcoporum adiutricem operam sollicitè praestent atque omni studio satagant, ut eorundem instrumentorum usus spiritu Christi imbuatur”.

roztropności i umiaru – praktycznie i teoretycznie, przy pomocy odpowiednich ćwiczeń oraz doświadczonych w tych sprawach osób, tak, by w zakresie wspomnianych środków mogli sobą kierować, kształcić wiernych, a także skutecznie posługiwać się nimi w pracy apostołskiej”⁶⁶.

Zgodnie ze *Wskazaniami dla formacji przyszłych kapłanów odnośnie do środków społecznego przekazu* w ramach seminarium należy przewidzieć trzy poziomy kształcenia do właściwego korzystania z mediów⁶⁷. Pierwszy, nazywany podstawowym, obejmuje wszystkich seminarzystów i ma uczynić z nich właściwych odbiorców mediów. Formacja na tym etapie powinna zmierzać do rozwinięcia zmysłu krytycznego i ukształtowania pewnego sumienia, dzięki któremu alumn będzie umiał wybierać to, co wyróżnia się wartościami moralnymi, naukowymi i artystycznymi⁶⁸. Drugi poziom powinien przygotować alumnów do wykorzystywania środków społecznego przekazu w przyszłej pracy duszpasterskiej, uczynić z nich nauczycieli i przewodników dla innych odbiorców mediów oraz uwrażliwić ich na potrzebę ciągłego unowocześniania działalności pastoralnej⁶⁹. Trzeci poziom, zwany specjalistycznym, powinien odnosić się do tych, którzy wykazują szczególne zamięłowanie wobec mediów oraz cechują się odpowiednimi zdolnościami w tej dziedzinie⁷⁰.

⁶⁶ Sacra Congregatio pro Institutione Catholica, Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis, 06.01.1970, AAS 62 (1970), p. 321-384, nr 68: „Cum in hodierno vitae cultu non tantum per libros et magistros, sed largius in dies per audiovisiva instrumenta informantur et moveantur homines, maxime oportet ut sacerdotes his instrumentis uti valeant, et quidem recte, non inertes ad ipsa se habentes sed ad iudicandum semper parati. Quod fieri nequit nisi ad hoc in Seminario, debita tamen servata prudentia et mensura, usu et doctrina per apta experimenta, atque a viris peritis educantur, ita ut, quoad huiusmodi instrumenta, possint et seipsos regere et fideles efformare, et etiam in apostolatu iis efficaciter uti”.

⁶⁷ Por. WFPK, nr 4. Kodeks łaciński nie podejmuje zagadnień związanych ze środkami społecznego przekazu w ramach formacji seminaryjnej. W kan. 252 § 3 KPK/83 prawodawca zwraca jedynie uwagę na potrzebę kształcenia w innych, pomocniczych i specjalnych dziedzinach: „Należy prowadzić wykłady teologii dogmatycznej, oparte zawsze na słowie Bożym pisanym, łącznie ze świętą Tradycją, przy pomocy których alumni winni się nauczyć wnikać w tajemnice zbawienia, zwłaszcza za nauczycielem św. Tomaszem, a także wykłady teologii moralnej i pastoralnej, prawa kanonicznego, liturgii, historii Kościoła oraz innych dyscyplin, pomocniczych i specjalnych, zgodnie z przepisami programu kształcenia kapłańskiego”; por. A. D o m a s z k, *Formacja alumnów wyższych seminariów duchownych do korzystania ze środków społecznego przekazu w misji Kościoła*, „Prawo Kanoniczne” 51 (2008), nr 3-4, s. 99-100.

⁶⁸ Por. DSP, nr 9.

⁶⁹ Por. WFPKŚSP, nr 20.

⁷⁰ Por. tamże, nr 27.

3.6. CZUWANIE NAD CZYSTOŚCIĄ PRAWD WIARY I MORALNOŚCI W ŚRODKACH SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Kolejnym zadaniem biskupów eparchialnych jest czuwanie nad czystością prawd wiary i moralności w środkach społecznego przekazu. W kan. 652 § 2 KKKW prawodawca wylicza podmioty, które ponoszą odpowiedzialność za to, aby chrześcijanie nie korzystali ze środków społecznego przekazu, gdy zagraża to czystości wiary i moralności. „Dla zachowania nieskazitelnosci wiary i obyczajów, Biskup eparchialny, Synod Biskupów Kościoła Patriarchalnego, Rada Hierarchów i Stolica Apostolska mogą zabronić chrześcijanom używania środków społecznego przekazu, o ile te szkodzą tejże nieskazitelnosci lub też nie dopuszczać, aby te z innymi się łączyły”⁷¹.

W treści tego przepisu można dostrzec elementy zbieżne z kan. 1384 § 1 KPK/17. Prawodawca stanowi w nim, że Kościół powinien bronić swoich wiernych przed wpływem złych książek za pomocą cenzury uprzedniej, czyli urzędowego stwierdzenia, czy dane pismo nie zawiera treści przeciwnych wierze i moralności. Druga forma ochrony, nazywana działaniem prewencyjnym, może wyrażać się w wydawaniu zakazu czytania tych publikacji, które nie mają aprobaty władzy kościelnej⁷².

Inną paralelną dyspozycją w odniesieniu do omawianego przepisu KKKW jest kan. 823 KPK/83, którego treść uwzględnia wszystkie posoborowe zmiany kodyfikacyjne⁷³. W pierwszym paragrafie wskazano, że dla zachowania nieskazitelnosci wiary i obyczajów pasterze Kościoła posiadają prawo i są zobowiązani do czuwania nad tym, aby wiara i obyczaje wiernych nie

⁷¹ KKKW, kan. 652 § 2: „Ad integritatem fidei et morum tuendam Episcopo eparchiali, Synodo Episcoporum Ecclesiae patriarchalis, Consilio Hierarcharum atque Sedi Apostolicae competit prohibere, ne christifideles instrumentis communicationis socialis, quatenus eidem integritati detrimento sunt, utantur vel ea cum aliis communicent”.

⁷² KPK/17, kan. 1384 § 1: „Ecclesiae est ius exigendi ne libros, quos ipsa iudicio suo antea non recognoverit, fideles edant, et a quibusvis editos ex iusta causa prohibendi”.

⁷³ Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum *De Ecclesiae Pastorum vigilantia circa libros*, 19.03.1975, AAS 67 (1975), pp. 281-284, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, Dekret o trosce Pasterzy Kościoła w sprawie książek *De Ecclesiae pastorum*, [w:] *W trosce o pełnię wiary*, s. 90-93 (dalej cyt. EP); Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Notificatio, 19.06.1966, AAS 58 (1966), p. 445, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, Informacja w sprawie indeksu *Post Litteras Apostolicas*, [w:] *W trosce o pełnię wiary*, s. 17; Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum, 15.10.1966, AAS 58 (1966), p. 1186, tekst polski: Kongregacja Nauki Wiary, Dekret w sprawie indeksu *Post editam «Notificationem»*, [w:] *W trosce o pełnię wiary*, s. 21; DSP, nr 3.

doznały uszczerbku przez słowo pisane lub użycie środków społecznego przekazu. Przysługuje im również prawo do domagania się tego, by przedstawiano im treści dotyczące wiary lub obyczajów, które mają być wydane na piśmie, a także uprawnienie do odrzucania pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze lub dobrem obyczajom⁷⁴. W drugim przepisie prawodawca poucza, że obowiązek i prawo, o których stanowi się w pierwszym paragrafie, należą do kompetencji biskupów, zarówno poszczególnych, jak i zebranych na synodach lub na Konferencji Biskupów – w odniesieniu do wiernych powierzonych ich pieczy. Natomiast gdy chodzi o cały Lud Boży, to należą do najwyższej władzy kościelnej⁷⁵.

Realizacja zadania czuwania nad czystością prawd wiary i moralności, który spoczywa na biskupach eparchialnych, wiąże się z koniecznością ustalenia norm dotyczących korzystania ze środków społecznego przekazu.

3.7. USTALENIE NORM DOTYCZĄCYCH KORZYSTANIA ZE ŚRODKÓW SPOŁECZNEGO PRZEKAZU

Obowiązek związany z ustaleniem norm dotyczących korzystania ze środków społecznego przekazu został wyrażony w kan. 653 KKKW. Prawodawca stanowi: „Przez prawo partykularne należy ustalić dokładniejsze normy dotyczące korzystania z radiofonii, telewizji, kinematografii i tym podobnych w poruszaniu spraw odnoszących się do doktryny katolickiej albo obyczajów”⁷⁶.

Przywołana dyspozycja ma dużo szerszy charakter niż jej odpowiednik w Kodeksie łacińskim. Według kan. 831 § 2 KPK/83 opracowanie zasad wypowiedziania się duchownych oraz członków instytutów zakonnych w sprawach wiary i obyczajów podczas programów radiowych lub telewizyjnych mieści

⁷⁴ KPK/83, kan. 823 § 1: „Ut veritatum fidei morumque integritas servetur, officium et ius est Ecclesiae pastoribus invigilandi, ne scriptis aut usu instrumentorum communicationis socialis christifidelium fidei aut moribus detrimentum afferatur; item exigendi, ut quae scripta fidem moresve tangant a christifidelibus edenda suo iudicio subiciantur; necnon reprobandi scripta quae rectae fidei aut bonis moribus noceant”.

⁷⁵ Tamże, kan. 823 § 2: „Officium et ius, de quibus in § 1, competunt Episcopis, tum singulis tum in conciliis particularibus vel Episcoporum conferentiis adunatis quoad christifideles suae curae commissos, supremam autem Ecclesiae auctoritatem quoad universum Dei populum”.

⁷⁶ KKKW, kan. 653: Iuris particularis est normas pressius statuere de usu radiophonico, cinematographico, televisifico et eiusmodi in tractandis eis, quae ad doctrinam catholicam aut mores referunt”.

się w kompetencjach Konferencji Biskupów⁷⁷. Zgodnie z KKKW reguły określające zabieranie głosu w sprawach dotyczących nauki katolickiej i moralności na forum środków społecznego przekazu powinny być natomiast ustalone za pomocą norm prawnych obowiązujących w Kościele partykularnym lub całym Kościele *sui iuris*⁷⁸.

KKKW podkreśla również istnienie wyraźnej analogii między normami dotyczącymi słowa pisanego i słowa mówionego. W kan. 654 prawodawca wyjaśnia: „Normy prawa ogólnego o książkach dotyczą także wszelkich innych pism albo treści mówionych przeznaczonych za pomocą wynalazków technicznych do odtwarzania i rozpowszechniania”⁷⁹.

Powyższa norma została zredagowana na podstawie dekretu Kongregacji Nauki Wiary o trosce Pasterzy Kościoła w sprawie książek *De Ecclesiae pastorum* z 19 marca 1975 r.⁸⁰ Jej zapis nawiązuje również do KPK/17, w którym stwierdza się, że normy tytułu XXIII „De praevia censura librorum eorumque prohibitionem” księgi III „De rebus” powinny mieć zastosowanie do broszur, dzienników, czasopism periodycznych, ulotek oraz innych publikacji, o ile dana norma nie odnosi się tylko do jednego rodzaju pisma⁸¹. Podobne treści znajdujemy również w kan. 824 § 2 KPK/83: „Cokolwiek w kanonach tego tytułu postanawia się o książkach, należy stosować także do wszelkiego rodzaju pism przeznaczonych do publicznego rozpowszechniania, chyba że co innego jest stwierdzone”⁸².

3.8. WYMIERZANIE SANKCJI KARNYCH

Kolejnym zadaniem biskupów eparchialnych jest wymierzanie sankcji karnych. Prawodawca stanowi o tym w kan. 1448 § 1 KKKW: „Kto w publicznym widowisku, w wypowiedzi, w rozpowszechnionym piśmie albo w inny

⁷⁷ Por. KPK/83, kan. 831 § 2: „Episcoporum conferentiae est normas statuere de requisitis ut clericis atque sodalibus institutorum religiosorum partem habere liceat in tractandis via radiophonica aut televisifica quaestionibus, quae ad doctrinam catholicam aut mores attineant”.

⁷⁸ Por. KKKW, kan. 1493.

⁷⁹ Tamże, kan. 654: „Normae iuris communis de libris valent etiam de quibuslibet aliis scriptis aut sermonibus per inventa technica quomodolibet reproductis et divulgationi publicae destinatis”.

⁸⁰ Por. EP, art. 1-2.

⁸¹ Por. KPK/17, kan. 1384 § 2.

⁸² KPK/83, kan. 824 § 2: „Quae in canonibus huius tituli statuuntur de libris, quibuslibet scriptis divulgationi publicae destinatis applicanda sunt, nisi aliud constet”.

sposób przy pomocy środków społecznego przekazu, wypowiada bluźnierstwo, poważnie narusza dobre obyczaje albo znieważa religię lub Kościół bądź wywołuje nienawiść lub pogardę, powinien zostać ukarany odpowiednią karą”⁸³.

Przepis nie wyjaśnia, w jaki sposób należy ukarać sprawców naruszania fundamentalnych norm współżycia międzyludzkiego lub znieważania religii i Kościoła za pośrednictwem środków społecznego przekazu, lecz dość ogólnikowo zaleca stosowanie w takich przypadkach sprawiedliwej kary. Każde z zabronionych działań jest przestępstwem kościelnym, o ile zostało dokonane publicznie podczas widowiska lub przemówienia, wydrukowane w rozpowszechnionym czasopiśmie albo przekazane za pośrednictwem środków społecznego przekazu. Do jego zaistnienia konieczna jest wina umyślna⁸⁴.

Prawodawca zredagował tę normę na podstawie kan. 2323 KPK/17⁸⁵. Jej zapis pozostaje też zbieżny z treścią kan. 1369 KPK/83, w którym stanowi się: „Kto w publicznym widowisku, w kazaniu, w rozpowszechnionym piśmie albo w inny sposób przy pomocy środków społecznego przekazu, wypowiada bluźnierstwo, poważnie narusza dobre obyczaje albo znieważa religię lub Kościół bądź wywołuje nienawiść lub pogardę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą”⁸⁶.

*

Dyspozycje Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich regulujące problematykę środków społecznego przekazu zostały zawarte przez prawodawcę w IV rozdziale „De instrumentis communicationis socialis et in specie de libris” tytułu XV w kan. 651-654, 660, 666 oraz w kan. 352, 906, 1448 § 1. Można je podzielić na trzy bloki tematyczne: prawo do posiadania i po-

⁸³ Tamże, kan. 1448 § 1: „Qui vel publico spectaculo vel contione vel in scripto publice evulgato vel aliter instrumentis communicationis socialis utens blasphemiam profert aut bonos mores graviter laedit aut in religionem vel Ecclesiam iniurias exprimit vel odium contemptumve excitat, congrua poenapuniatur”.

⁸⁴ Por. H. M i s z t a l, *Cenzura uprzednia pism i druków w Kościele zachodnim*, Lublin 2001, s. 166-167.

⁸⁵ KPK/17, kan. 2323: „Qui blasphemaverit vel periurium extra iudicium commiserit, prudenti Ordinarii arbitrio puniatur, maxime clericus”.

⁸⁶ KPK/83, kan. 1369: „Qui in publico spectaculo vel concione, vel in scripto publice evulgato, vel aliter instrumentis communicationis socialis utens, blasphemiam profert, aut bonos mores graviter laedit, aut in religionem vel Ecclesiam iniurias exprimit vel odium contemptumve excitat, iusta poena puniatur”.

sługiwania się środkami społecznego przekazu, uprawnienia i powinności wiernych chrześcijan w dziedzinie mediów, kompetencje biskupów eparchialnych w zakresie środków społecznego przekazu.

Uprawnienie dotyczące posiadania i posługiwania się narzędziami komunikacji społecznej jest prawem wrodzonym Kościoła, przysługującym w takim zakresie, w jakim środki społecznego przekazu stają się niezbędne lub pożyteczne w chrześcijańskim wychowaniu i we wszelkich działaniach, które mają na uwadze zbawienie dusz. Można uzasadnić je argumentami natury teologicznej, przesłankami dotyczącymi prawa do wolności słowa oraz prawem do wolności religijnej.

Prawa i obowiązki wiernych chrześcijan dotyczące środków społecznego przekazu należy podzielić na dwie grupy. Do pierwszej, która odnosi się do wszystkich wiernych, można zaliczyć: współpracę w realizacji zadań Kościoła za pośrednictwem środków społecznego przekazu i popieranie różnych inicjatyw apostolskich w tej dziedzinie, materialne wspieranie narzędzi ewangelizacyjnych, powstrzymanie się od publikowania w środkach społecznego przekazu treści atakujących zasady wiary i moralności oraz respektowanie przepisów dotyczących prawa autorskiego. W drugiej grupie uprawnień i powinności przysługujących wiernym wyróżnia się: świadczenie pomocy biskupom eparchialnym przez biegłych w tworzeniu i przekazywaniu informacji oraz tych, którzy kierują środkami społecznego przekazu, a także prawa i obowiązki rodziców katolickich lub tych, którzy ich zastępują.

Kompetencje biskupów eparchialnych w odniesieniu do środków społecznego przekazu wyrażają się w następujących prawach i obowiązkach: pouczanie o potrzebie pożytecznego i krytycznego korzystania ze środków społecznego przekazu, podejmowanie współpracy z instytucjami zakonnymi, przygotowanie wykwalifikowanej kadry specjalistów w zakresie mass mediów, włączenie środków społecznego przekazu w formację pastoralną w seminarium, czuwanie nad czystością prawd wiary i moralności w środkach komunikacji społecznej, ustalenie norm dotyczących korzystania ze środków społecznego przekazu oraz wymierzanie sankcji karnych.

Kodeksowe normy traktujące o środkach społecznego przekazu kilkakrotnie odwołują się do nauczania *Vaticanum Secundum* wyrażonego w dekrete *Inter mirifica* oraz w dekrete o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*. W analizowanych dyspozycjach znajdują się liczne odniesienia do takich posoborowych wypowiedzi Kościoła, jak: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* Kongregacji Wychowania Katolickiego z 6 stycznia 1970 r., instrukcja Sekretariatu Jedności Chrześcijan wprowadzająca w życie postanowienia Soboru

Watykańskiego II w sprawach ekumenicznych z 16 kwietnia 1970 r., dekret Kongregacji Nauki Wiary o trosce Pasterzy Kościoła w sprawie książek *Ecclesiae pastorum* z 19 marca 1975 r. Prawodawca kościelny nawiązuje też w wielu miejscach do norm zawartych Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 i 1983 r.

Wśród dyspozycji Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich regulujących zagadnienie środków społecznego przekazu znajdują się normy, które nie mają swojego odpowiednika w Kodeksie łacińskim. Prawodawca zwraca w nich uwagę na to, że Kościół obejmuje ochroną prawną wszelkie dzieła działalności twórczej, a prawo autorskie odnosi się do tekstów urzędowych władzy kościelnej. Podkreśla też obowiązki spoczywające na pracownikach środków społecznego przekazu, którzy mają przyczyniać się do umacniania jedności chrześcijańskiej poprzez coraz lepsze wyjaśnianie rzeczywistej treści nauki i przekazu Kościoła katolickiego i innych Kościołów i wspólnot religijnych. W normach dotyczących praw i obowiązków biskupów eparchialnych prawodawca zwraca uwagę na zadania związane z pouczeniem wiernych o potrzebie krytycznego i pożytecznego korzystania z mediów. Przypomina również, że biskupi eparchialni są zobowiązani do podejmowania ścisłej współpracy z tymi instytutami zakonnymi, których charyzmat koncentruje się na apostołacie środków społecznego przekazu. Do ich kompetencji należy również korzystanie z pomocy tych instytucji, które zajmują się formacją biegłych w dziedzinie narzędzi komunikacji społecznej. W podejściu do mediów biskupi eparchialni mają doceniać i wspierać choćby najmniejsze, pozytywne inicjatywy, gdyż jest to bardziej owocne niż tylko krytykowanie i potępienie tego, co złe. Prawodawca nakłada też na nich obowiązek zorganizowania w ramach formacji pastoralnej w seminarium wykładów z edukacji medialnej, które mają być traktowane w taki sam sposób, jak zajęcia z katechetyki, homiletyki, liturgiki, teologii pastoralnej, ekumenizmu, psychologii i socjologii.

DISPOSITIONS CONCERNING THE MASS MEDIA IN THE CODE OF CANONS OF THE EASTERN CHURCHES

S u m m a r y

The article deals with those dispositions of the Code of Canons of the Eastern Churches (CCEO) which concern the mass media, collected in Chapter IV entitled: "De instrumentis

communicationis socialis et in specie de libris”, Title XV, cann. 651-654, 660, 666, and cann. 352, 906, and 1448 § 1. The discussed norms can be divided into three categories: (a) a right to possess and use mass media, (b) rights and obligations of the Christian faithful regarding mass media, and (c) competences of eparchial bishops regarding the mass media. The legislator makes a reference to the teaching of the Second Vatican Council, post-conciliar instructions and directories, as well as dispositions of the Codes of Canon Law of 1917 and 1983. CCEO includes new provisions which have no counterpart in the code of Pope John Paul II.

Translated by Tomasz Palkowski

Słowa kluczowe: Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich, środki społecznego przekazu, mass media, prawo do środków społecznego przekazu, wierni chrześcijanie, biskup eparchialny.

Key words: Code of Canons of the Eastern Churches, CCEO, mass media, right to possess and use mass media, Christian faithful, eparchial bishop.